

GLEDALIŠKI LIST

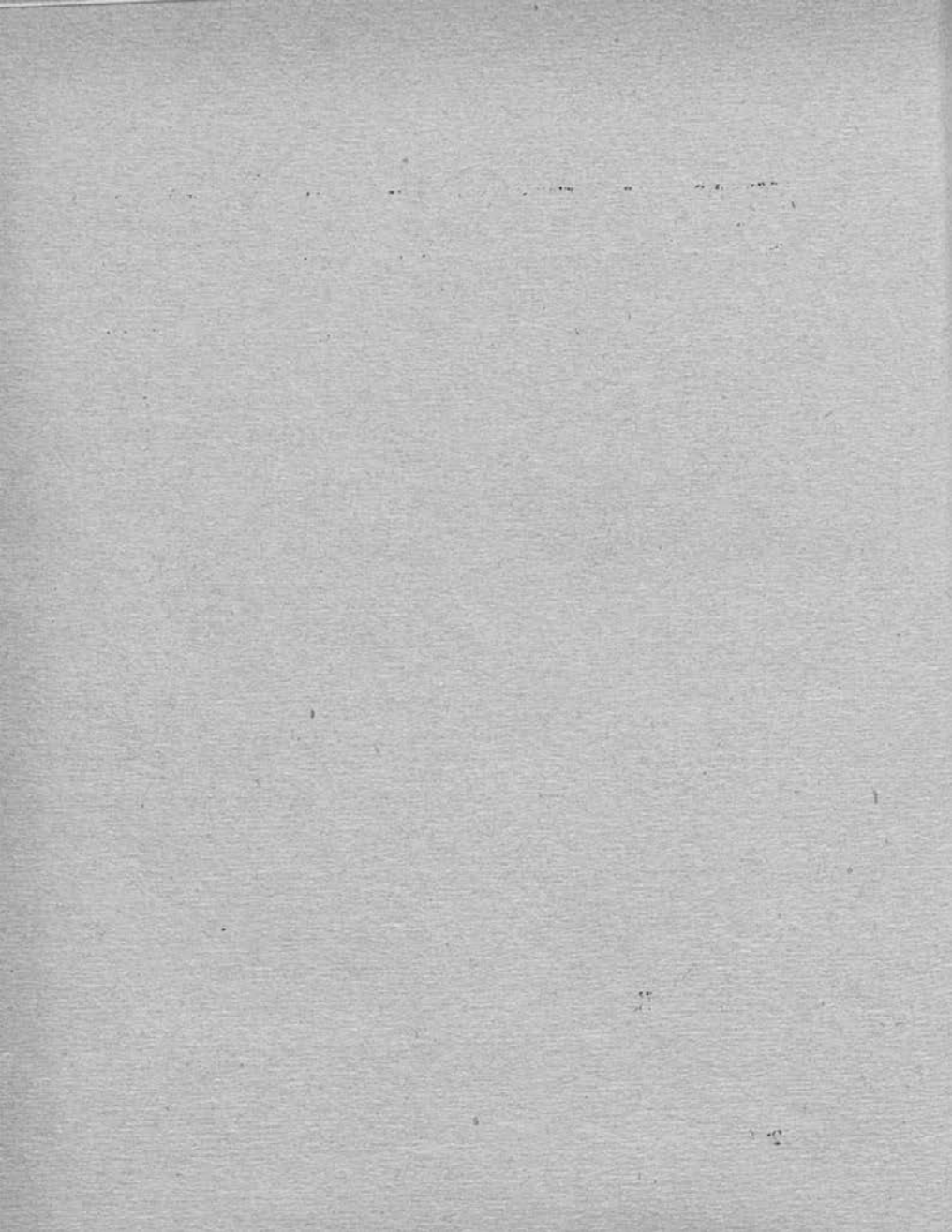
Narodnega gledališča v Ljubljani

1939-40

DRAMA

11 H. KROG:
NA PRISOJNI STRANI

Din 2'50

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1939. 40 DRAMA Štev. 11

HELGA KROG:

NA PRISOJNI STRANI

PREMIERA 26. JANUARJA 1940

Skandinavske dežele so poslale v svet gledališča dvoje nesmrtnih imen: Ibsena in Björensóna. V področju romana se jih v žaru večnostne iskre greje več, a najvidnejša za prostrani svet sta Hamsun in Selma Lagerlöfova. O gledališkem snovanju in ustvarjanju med nordijci pa izvemo le malo, čeprav je današnji čas premostil težave daljin in skoraj več ne veljata sever za sever in jug za jug.

Dežele, ki so dale toliko velikih mož, toliko zvenceh imen, gotovo niso naenkrat postale brezplodne. Gotovo je vzrok temu načelo, da stopi preko meja rodne zemlje le najboljše, da postane znano ostalemu svetu in s tem tudi vseobča last.

*

Vzroke, da prihajajo nordijski avtorji tako redko do nas, je mogoče iskati tudi v tem, da imamo sami zelo malo poznavalcev teh severnih jezikov. Zato so stopili na slovenski oder samo največji

in pa oni, katerim je trenutna moda utirala pot preko odrov milijonskih narodov, tako da so se naši prevajalci lahko posluževali prevodov v svetovne jezike, predvsem nemških, francoskih in ruskih. Veseloigra Helge Krog je tudi prevedena iz nemščine, a nemški prevod je pripravila avtorica sama. Kakor pisateljica finskega igrokaza »Žene na Niskavuoriju«, tako je tudi Helga Krogova popolnoma novo ime v seznamu pri nas igranih avtorjev.

*

Zgodba in ljudje, katere je vzela Helga Krogova v okolje svoje veseloigre, so občuteno in otipljivo vzeti iz dežele, kjer so bele noči, kjer so dnevi skoraj brez konca in kraja in pa kjer se jutranja zora naglo preliva v večerni mrak. Ta dežela in ti ljudje so prav tako ljudje, kot jih ima Hamsun, malo zasanjani, malo topi, malo domišljavi in predani svojevrstnim navadam, včasih pa zrastejo tudi iz predelov Thorwaldsena, Niels Lineja in podobnih. Tudi kot potomci Göste Berlinga se predstavljajo in to s tem, da skrbno, včasih ljubosumno in strastno vise na starih načelih, na stoletja trajajoči posesti, ki se lahko imenuje skoraj da fevdalnost. Vse to je Helga Krogova podedovala od svojih velikih prednikov in vzornikov v literaturi. Ker je pa bistra ženska glava in je znala presneto živahno pogledati v sodobnost — so nam njeni liki, njih okolica blizu in pa razumljivi, prav tako, kot če bi zrasli ob našem primorju... Seveda, temperament je ves drugačen — ves nordijski, kot pravimo mi, ki smo daleč od Spitzbergov, od Kristjanije in Stockholma...

*

Estera, hčerka znanega slikarja, ki je preživela vso mladost med umetniškimi krogi pisateljev, slikarjev, igralcev in bogatih brezdelnikov, se poroči z bogatim in dobrodušnim veleposestnikom Hartvigom. Iz mesta prenese svoje življenje na posestvo, v staro tradicijo,

iz skromnosti in skorajda siromaštva se poda v bogatijo in brezskrbnost, iz brig v brezdelje... Okrog vsega plove mehka, topla ljubezen in udanost do moža... A vendar ji je okolica tuja, brezdelje utruja... Še bolj pa jo utruja in grize tihi prezir starih prebivalcev na graščini... Za te je vsiljenka, je iz drugih duhovnih pokrajin, je »ciganka«, ki je prišla naenkrat k »mastni skledi«... Zato ji tudi nihče in morda niti njen mož, ki ga ljubi in ki ji ljubezen vrača, ne veruje iskreno...

To je »atmosfera« veseloigre.

Dvomov in nezaupanja se moramo otresti, pravi Esterin mož Hartvig... Kaj je boljša preizkušnja za ženo, ki ni pognala korenin na novem domu, kot skušnjava... Skušnjava, ki pride iz onega okolja, kjer je preživela vsa dekliška leta... Pred tako skušnjava popelje naivni in dobrodušni soprog svojo ženo, ženo, katero ljubi, a bi vendar rad vedno iz nova dokazov od nje, da obvelja on in vedno samo on...

*

Dva svetova, dvoje družbenih razredov postavi pisateljica drug drugemu nasproti... Prav za prav dvoje taborov, ki po svoji miselnosti izključujeta drug drugega... Pa so na svetu stvari, ki so silnejše od družbenega reda, bohem in siromak se združita, razumni gospodar in žena, ki ima srce na pravem mestu, in pa brižna gospodinja, ki šteje piščance v kurniku in fantast — poet...

*

Poleg teh, ki preživljajo v veseloigri duševne konflikte, so še taki, ki so samo opazovalci ali trabanti okrog solnc... Prva je gospa Margareta. Mati, posestnica, gospodinja — vladarica nad posestvom, odkar pomnijo ljudje... Novi človek — žena njenega sina — ji postane svojevrsten sovražnik in opasen človek... Ciganka...

Vsi ljudje, ki niso privezani na grudo, ki niso zavezani s sponami službe in puščobnih vsakdanjih dolžnosti, vsi ti so »cigani« ... Ako prestopijo okoliš starih hiš — postanejo sumljivi in opasni ... Težko se staja led okrog njenega srca ... A njeno srce je vendar le samo materinska ljubezen ... Potem je tu stric Severin. Kdo je stric Severin, ne ve nihče ... Daljna morja je prevozil in širne kontinente je prehodil ... Zdaj je prišel do spoznanja, da je njegova usoda, usoda Hamleta ... Vse na okrog je blazno, ker smatra njega za prismuknjena ... In to je dobro ...

Še enega imamo ... Vedrost belih noči, optimista in pozitivista Frebena ... Mlad in bogat živi kot lilija na polju in se ne briga za druge ... Le on edini je važen, samo on je zanimiv, samo njegova ljubezen je vredna in njegovo občutje pravo ... Vse kar živi na svetu je ustvarjeno zanj in iz teh nešteti kelihov srka vero v svojo brezmejno važnost v tem življenju ... Plavolas, povsod sprejet in primerno ocenjen veruje v svoje poslanstvo, da je najvažnejše bitie na tem planetu ...

Še ena oseba nastopa v tej igri. Ta je bogato opremljena od avtorice — ampak na plakatu je ni in tudi vidno ne nastopi. Ne nastopi pa zato ne, ker v resnici ne živi, ker je fiktivna oseba strica Severina ... To je »gospa Bornemanova« ...

*

Kdo je ta mistična dama »gospa Bornemanova«, katero pozna v letoviškem kraju, kjer poznajo vsi vsakogar, samo galantni stari stric Severin ... Edino on se sestaja z njo in sicer ob zgodnjih jutranjih urah, ko letoviščarji še spe ... Nihče je še ni videl in prav gotovo je nihče videl ne bo ... Ta gospa Bornemanova, svetovljanka in filozofka je vse, česar bi striček Severin ne smel izvesti, izreči in ožigotati s svojo lastno pametjo ... Ta zagonetna neznanka modruje

in iz navihane bližine se smehlja stari striček... Striček ima debele za ušesi in včasih spominja na one like, ki so nam ostali v spominu iz otroških let..., na like Andersenovih pravljic...

*

Kaj vse pove stric Severin, kaj vse mu je prišepnila tajinstvena spremljala na jutranjih sprehodih? Poglejmo!

Stric Severin pripoveduje: »Ko sem se včeraj zjutraj sprehajal z gospo Bornemanovo, sem videl gručo deklet, ki so se kopala. Bil je prekrasen pogled. Obstal sem in jih gledal, pa me sploh niso opazile. »Sram vas bodi, petelin stari!« je rekla gospa Bornemanova. A zakaj, vprašam. Ker sem jaz star in dekleta mlada? Veš, kaj je odgovorila... Rekla je, to je druga puberteta. Skušnjave imate. Ta gospa Bornemanova je včasih močno odkritosrčna. Sanjate o mladih dekletih, o sedemnajstletnih, o šestnajstletnih. In najhuje pri vsem je, čim starejši postajate, tem mlajša dekleta so vam všeč. — Vi se smejete? Jaz pa sem se kar prestrašil. Kajti če je to res, se moram vprašati, kako se bo to končalo. To bi se reklo postati spet otročji na malo predobeseden način.« —

Neko drugo jutro izjavi Neznanka: Ko leta in življenje obrabijo človeka, prične polagoma spoznavati samega sebe. A takrat že večji del ni vredno seznanjati se s samim seboj.

A rožic ne sadi samo Neznanka. Kadar okusi stric Severin blagodejne pijače, postane tudi njegov jezik zgovoren...

»Veste, vinski oddelek v naši hiši je pod mojo komando. Kletar sem jaz. Jaz oskrbujem veselje do življenja. Za take posle uporabljajo z uspehom le neopasne ljudi. Ravno tako kot nadomeščajo evnuhe za čuvarje v haremih. Ti se ne spozabljajo nad zakladi... A jaz se vendar ne morem premagati, da ne bi včasih okusil malo sladkosti... Podzavestno... Pri tej vročini je opravičljivo. O bur-

gundcu sem govoril. Vem, da se maščuje v nogah, a na jeziku je okusen. Teško je biti pravičen sodnik vsem delom svojega telesa, ampak temu se pravi umetnost življenja. Človek se nikoli ne izučí, najmanj pa iz izkušenj. Izkušnje so dobre samo zato, da morimo z njimi druge. Le zanesi se name, pravimo, jaz imam izkušnje. Izkušnje so vsota puščobnega garanja. In mi predlagamo mladim ljudem, naj sprejmejo to vsoto, ne da bi pregledali račune. Kar tako na slepo — veselja pa da ne bi užili. Tega vam namreč ne privoščimo. Zakoncema Esteri in Hartvigu razkrije: »Sem vama že povedal, kaj je davi rekla gospa Bornemanova? To vam je čudovita dama. Le škoda, da ni trideset let mlajša. Govorila sva o zakonu. Z zakonom je prav tako kot s petelinom v risu, je dejala. Saj vam je znano, kaj pravijo: če postaviš petelina v ris, ostane v njem. Ris ga hipnotizira in on misli, da ga ne sme prestopiti. Če bi se pa ojuočil, tako pravi gospa Bornemanova, če bi se samo enkrat ojuočil in ga prestopil, potem sploh ne bi imelo nobenega smisla, postavljati ga v ris. Hipnoza je zbogom. Ravno tako je z zakonom, pravi gospa Bornemanova. Zakon je ris, v katerega sta postavljeni dve osebi različnega spola.«

*

Take in podobne modrosti razdirata famozni stric in njegova tilozofka . . . Včasih se zazdi človeku, da zasluti utrip brezmejnosti, da zagleda pod zagonetnimi koprenami stepto in na razhojeni cesti bosjaka . . . Maksim Gorki je včasih modroval tako, njegov Jemeljan Piljaj in Satin . . . Pa tudi popotnik Knut pozna ta ton . . . Morda je pa to sploh last onih, ki živijo pod severnim sijem . . . Kdo ve to?

*

Seznajamo se z novim človekom, z novim imenom. Vemo o njem prav malo. V moji knjižnici je dvoje knjig, ena nosi naslov »Pa solsiden« (Na prisojni strani), druga »Det stori Vi«, komedija

iz novinarskega življenja (Kristiania 1919 Forlagt av H. Aschehong et Co). Vemo pa, da je ta naša komedija dosegla povsod prekrasne uspehe in se je igrala med drugim v »Narodnem« v Pragi z velikanskim uspehom v serijah. Povedali smo že, da je nemški prevod prirejen od avtorice in da je tudi po nemških odrih doživela zaslužene uspehe.

*

Naše občinstvo ljubi tihe in vedre zgodbe, ki hite na odru brez eruptivnih momentov mimo gledalca. Vzljubilo je Francoza Acharda z njegovimi igrkami »Življenje je lepo« in »Migo, dekle z Montparnassa«. Temu tipu gledaliških komadov vzporejamo »Prisojno stran«.

Ost

Esterina izpoved

(*Pavza. Napetost.*) Denar, da! Denar! Rada bi vedela, ali je kateri od vas že kedaj pomislil, kako se mi je godilo, preden sem prišla sem. Kako sem živela. Ti Hartwig si me srečaval vedno zvečer v družbi mojih prijateljev. Bila sem nekakšna slikarka in tebi se je zdelo to interesantno... Prav, da sem se spomnila... (*Hartwigu*) Joahim se razume na slikarstvo, je avtoriteta. (*Joahimu*) Povej zdaj Hartwigu svoje mnenje o mojih slikah. Haha! Zdaj si slišal, Hartwig! Sicer pa mojih slik itak ni nihče kupoval, zato ni nobene škode. In zato tudi od slikarstva nisem mogla živeti, a za mater sem le morala skrbeti, saj ni imela ničesar, ko je oče umrl. (*Prime Joahima za roko.*) Šla sem torej v pisarno in sedela v njej od devete do štirih. Pisala sem dobro na stroj, sicer pa nisem bila posebno sposobna za ta posel in tudi veselil me ni. Ni mi bilo huje kot drugim, a utrujalo me je in klopotanje tipk mi je brnelo neprestano v ušesih. (*Pavza. Izpusti roko.*) Da, in potem je prišel Hartwig in se zaljubil vame. Bil je vedno ljubezniv, prijazen in gosposki... Prigovarjal mi je, naj pustim službo. Spočetka sem rekla ne, kasneje pa... (*Pavza.*) Vzljubila sem Hartwiga. Bil je zaljubljen in jaz sem se tudi zaljubila... Da... morda sem bila

pa malo zaljubljena tudi v tvoj denar. (Pavza.) Se vam zdi to tako čudno? Je to nesramno? Da, pomisli, vprašam! (Pomolči trenutek, nato nadaljuje.) Vi, ki imate denar, ali veste, kaj to pomeni? Denar je svoboda in brezskrbost, se pravi: življenje, kakor ti je ljubo in drago. Denar pomeni lepe obleke in rože in potovanja, ne pa da moraš kupovati vedno le najcenejšo robo. To pomeni dobro voljo in čisto vest, tudi če kupiš par dragih rujavih škornjev. To pomeni prostorne sobe in svež zrak, lepo opravo in tečno hrano in ples! (Pavza.) Ali je res grdo, če si človek vsega tega želi? Če se zaljubi v vse to? Morda! Jaz sem storila vse to, potem pa je splahnelo v meni. Mislim, da je veljala vsa ta zaljubljenost Hartwigu. Spojila sem oba občutka v eno. Malo zaljubljenosti v Hartwiga in malo zaljubljenosti v njegov denar, iz tega je, če se ne motim, nastala znamenita velika ljubezen... (Pavza.) Da, zdaj me poznate. Zdaj nimam več veliko nitk na sebi. Kasneje? Zdaj sem tu, dobro spravljena in preskrbljena. Za dekoracijo. Dobim vse, kar želim, in niti z mezincem mi ni treba zganiti. Tega niti ne smem. In vendar... vendar nisem zadovoljna, ne povsem zadovoljna. Sem tako nespametna, da nisem absolutno srečna. Niti zato nisem prava, da bi bila dobra dekoracija, in Bog ve, zgodilo se mi je, da sem si zaželela nazaj k pisalnemu stroju. Pa saj tega ne boste razumeli. (Naenkrat močno in resno.) Ne, kajti vi ne razumete ničesar. Vi ste kot dobri otroci, vsi, kar vas je... (Pokaže na vse.) Ti in ti in ti... in ti tudi, Preben... Vsi, ki ste živeli vedno na prisojni strani. To je tako, kot da ste zaprti v stekleno omaro. Nič vas ne more doseči. Življenje se vas ni dotaknilo in vi ga ne poznate. Vi ne veste, kako resno je, kako grenko, kako napeto in kako svečano, ne glede na vse brige in težave vsakdanjosti. To pa zato, ker je resnično, ne pa zgolj igra, ki jo lahko odložimo in snet povzamemo, če nas mika, in ki je brez nevarnosti. (Vzklíkne.) Zdaj sem si naposled olajšala srce! (Pavza.) Ti je težko pri srcu, Hartwig?

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

LEKARNA
Mr. A. USTAR
LJUBLJANA
nasproti glavne pošte

Oddajajo se zdravila po recepte vseh bolniških blagajn. — Priporoča mallnovca pristen, naraven v vseh množinah. — Orig. norveško ribje olje, sveže, naj-finejše vedno v zalogi. — Naročila točno po pouzetju!

Klavirje, gosli, čela, saksofone, trompete, klarinete, Hohner harmonike in vse glasbilne potrebščine od šolskih do prvovrstnih izdelkov kupite najceneje pri

WARBINEK
MIKLOŠIČEVA 4

Garantirano mojstrsko popravilo in izboljšanje glasu pri vseh glasbilih

A. JANEŽIČ

Galanterijske in modne potrebščine

Šolske, pisarniške in knjigoveške potrebščine na debelo in na drobno

LJUBLJANA
FLORJANSKA ULICA 12 - 14

Knjigoveznica, industrija šolskih zvezkov in poslovnih knjig

Na prisojni strani

VESELOIGRA V ŠTIRIH DEJANJIH. SPISALA HELGA KOG. PO NEMŠKI PRIREDBI PISATELJICE, PREVEL OST.

REŽISER: PROF. O. ŠEST.

Hartvig Ribe, veleposlanik	Kralj
Estera, njegova žena	M. Danilova
Vénche, njegova sestra	V. Juvanova
Gospa Margreta, njegova mati	P. Juvanova
Stric Severin, njegov brat	Daneš
Preben Klingenberg, laživček	Jan
Joahim Bris, pisatelj	Jerman

Godi se meseca avgusta na posestvu Hartviga ob fjordih. Predstava se vrše dopoldne, popoldne in zvečer istega dne.

Toalete ge. M. Danilove izdelal modni salon »Vera«, Nebotična ulica št. 6. — Blago dobavila tvrdka I. Avšič, Prešernova ulica št. 3.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začetek ob 20.

Konec po 22. uri

Parter: Sedeži I. vrste	Din 25.—	Lože v parterju (I. vrste)	Din 90.—	Balkon: Sedcži I. vrste	Din 18.—
" II.-III. vrste	" 24.—	" v I. redu (II. vrste)	" 90.—	" II. "	" 14.—
" IV.-VI. "	" 22.—	" balkonske	" 60.—	Galerija: Sedeži I. vrste	" 12.—
" VII.-IX. "	" 20.—	Dodatni ložni sedecji	" 20.—	" II. "	" 10.—
" X.-XI. "	" 14.—	" balkonski	" 20.—	" III. "	" 8.—
" XII.-XIII. "	" 12.—	I. redu	" 15.—	Galerijsko stojišče	" 2.—
				Dijaško "	" 4.—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni v opernem gledališču od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Predpisana taksa za penzije in invalidnosti je vračunana v cenah.

OB
LEPI
GLASBI,
SLADKE
BON-
BONE!

Bon-Bon

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA 30

Izbira keksov, bonbonov, čokolade, desertov in likerjev

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih

Ljubljana, Miklošičeva cesta štev. 16

Š U M I

ČOKOLADA, BONBONI, FINO PECIVO,
BONBONIERE, LIKERJI, I. T. D. I. T. D.
VEDNO SVEŽE BLAGO - TOVARNIŠKA ZALOGA

GRADIŠČE ŠTEV. 7 - 9

POLEG DRAME